

Araştırma Makalesi – Gönderim Tarihi: 13 Eylül 2019- Kabul Tarihi: 15 Aralık 2019

TÜRKİYE’DE ULUSAL KANALLARDA YAYIMLANAN DİZİ FRAGMANLARINDA ŞİDDETİN SUNUMU

Seda Sünbül Olgundeniz¹
Pınar Özgökbel Bilis²

Öz

Sıklıkla uzun soluklu yapımlar olarak karşımıza çıkan televizyon dizileri kurgulanan olaylar ve karakterleriyle izleyici için merak edilip takip edilen bir türdür. Bu noktada, dizilerin vitrini olarak değerlendirebileceğimiz dizi fragmanları izleyici için bir sonraki bölümün tanıtımını içerirken merak ögesini ve dizinin izlenilirliğini canlı tutmaya çalışmaktadır. Dizi fragmanları bir sonraki bölümü tanıtan küçük filmler olarak bir hafta süresince kanalda yayınlanmaktadır. Dizi fragmanlarında şiddet içeren sahnelerin gerek sesle, gerek müzikle, gerekse kurguyla oluşturulan anlatım biçimi izleyici için ilgi çekici hale getirilmektedir. Bu çalışma içerisinde niteliksel içerik analizi yöntemiyle belli kategoriler doğrultusunda içerik kodlaması oluşturularak, bu kodlamalar temelinde şiddet içeren sahnelerin fragmanlarda nasıl sunulduğuna bakılmaktadır. Araştırma sonunda dizi fragmanlarında şiddetin, sesle (diyalog), müzikle ve kurguyla daha da dramatize edilerek dikkat çekici hale getirildiği, fiziksel ve sözel şiddetin fragmanlarda sıklıkla yer aldığı saptanmaktadır.

Anahtar kelimeler: Dizi, Şiddet, Televizyon

Atf: Sünbül Olgundeniz, S. ve Özgökbel Bilis, P. (2019). "Türkiye’de Ulusal Kanallarda Yayınlanan Dizi Fragmanlarında Şiddetin Sunumu". Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, (AKİL) Aralık (32), s. 606-620

1 Dr.Öğr.Üyesi Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi Radyo- TV-Sinema Bölümü
seda.sunbul.olgundeniz@ege.edu.tr, ORCID No: 0000-0002-7496-1600

2 Doç.Dr. Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi Radyo- TV-Sinema Bölümü pinar.ozgokbel.bilis@ege.edu.tr,
ORCID No: 0000-0001-5770-5886

THE REPRESENTATION OF VIOLENCE IN TV SERIES' TRAILERS BROADCASTED BY TURKEY'S NATIONAL CHANNELS

Abstract

The television series, often seen as long-term productions, is a genre that is curious and followed for the audience with its fictional events and characters. At this point, these series' fragments, which can be considered as showcases of the sequences, try to keep the curiosity and follow up alive while introducing the next section for the viewer. In this context, the sequence fragments continue to be aired on the channel for one week as short films introducing the scenario of the next chapter.

The starting point of the study is to make the narrative style of the violent scenes, especially with the sound, music, and fiction. It pays attention to the series fragments attractive to the audience. In this study, content coding was created by qualitative content analysis method in accordance with certain categories and how violent scenes were presented on the basis of these encodings was examined. It was found that violence was dramatized with voice (dialogue), music and fiction, and physical and verbal violence was frequently found in the fragments.

Keywords: Series, Violence, Television

Giriş

Bireyi ve toplumu yakından ilgilendiren, yerel olduğu kadar küresel bir sorun olarak da karşımıza çıkan şiddet, bireysel ve toplumsal yaşamda sıklıkla tanık olunan bir olgudur. Şiddet kavramı toplumsal, kültürel ve ekonomik alanlarda çok boyutlu olarak tanımlanabilmektedir. En genel ifadeyle şiddet, insanların kasıtlı olarak diğer insanlar tarafından zarar görmesi olarak açıklanabilmektedir. Şiddet, insanları, hayvanları ya da nesnelere etki altına alan, değişime uğratan, baskı altında tutan ya da zarar veren tüm toplumsal davranışları, eylemleri, süreçleri ya da bağlamları içermektedir. Ayrıca şiddetten bahsedebilmek için ortada şiddet eylemine maruz bırakılmış bir mağdurun veya bir kurbanın varlığı da söz konusu olmalıdır (Theunert, 1996: s.21). Bunun yanı sıra şiddet, kişinin kendine yönelik özkıyım, bedene zarar verici uygulamaları ya da dışarıya yönelik canlı veya cansız; amaçlı veya amaçsız olmak üzere iki temel görünümde tanımlanabilmektedir (Güleç, Topaloğlu, Ünsal ve Altıntaş, 2012: s.114). George Gerbner ise genel anlamda şiddetin, özgürlüğün bir ifadesi değil, insanlara zorla kabul ettirilen ve çocuklara yutturulan küresel bir pazarlama formülünün parçası olduğunu ifade etmektedir (Gerbner, 1996: s.16).

Şiddet kavramını tanımlama sürecinde yaşanan zorluk, kavramın bir yandan dar, aynı zamanda da geniş bir anlam taşımasından kaynaklanmaktadır. Dar anlamıyla şiddet; fiziksel şiddetin insanların bedensel bütünlüğüne karşı dışarıdan yöneltilen, sert ve acı verici bir edimidir ve mala, cana, sağlığa, bedensel bütünlüğe, birey özgürlüğüne karşı bir tehdit oluşturmaktadır. Yaralama, tecavüz, yağma, adam kaçırmaya gibi başkasına yönelik şiddet eylemleri olabildiği gibi, ayrıca intihar girişimleri biçiminde bireyin kendine yönelik eylemleri de söz konusu olabilmektedir (Ünsal, 1996: s.32). Dar anlamlı

tanımında şiddet, fiziksel şiddet olarak anlaşılmakta, bir diğer ifade ile öncelikle bedensel tahribata işaret etmektedir (Selg, Mees, Berg, 1997: s.8). Bir diğer görüşe göre, mağdur olan kişide gözlemlenebilir bir bedensel tahribata yol açan fiziksel zorlama durumu varsa, o zaman söz konusu eylem şiddet olarak tanımlanmaktadır (Meier ve Tillmann 2000: s. 37). Bu doğrultuda şiddet, bireyin farklı biçimlerde maruz kaldığı bedensel bütünlüğe zarar veren durumları içinde barındırmaktadır.

1. Şiddet Nedir?

Yukarıda giriş mahiyetinde yer alan şiddet tanımlamaları dar bir anlamı ifade etmekte ve kişilerarası etkileşimle doğrudan bağlantılı olarak sunulmaktadır. Burada söz konusu edilen şiddet, fiziksel olarak bir kişi ya da birkaç kişi tarafından diğer kişi ya da kişilere yönelik olarak uygulanan şiddettir. Ancak şiddeti salt bu dar anlamıyla ele almak, ister istemez şiddet olgusunun kısıtlı irdelenmesini ve dolayısıyla da sınırlı bir çözüm üretme sürecini beraberinde getirmektedir. Şiddetin dar anlamının yanı sıra, geniş anlamda da nasıl ifade edildiğinin irdelenmesi önemli bir konudur. Geniş anlamda şiddet, insan üzerinde fiziksel ve ruhsal etkileri açıkça ölçülmeyen, dolaylı ve somut bir biçimde hissedilen çeşitli baskılar olarak tanımlanmakta ve bunlara ek olarak ekonomik şiddet, enflasyon, doğa ve çevrenin tahrip edilmesi de örnek olarak verilebilmektedir (Kocacık, 2001: s.4).

Fiziksel şiddetin yanı sıra araştırılması gereken bir diğer şiddet türü, yapısal şiddettir. Yapısal şiddet “bir başka kişiye şiddet eyleminde bulunan bir aktörün söz konusu olmadığı, görülmediği; şiddetin kendisinin sistemin içine yerleştirilmiş ve eşit olmayan güç dengelerinde ve dolayısıyla eşit olmayan yaşam biçimlerinde” kendisini açığa çıkardığı şiddet türüdür (Galtung, 1971: s.57). Yapısal şiddet kişisel gelişimi zedeleyen ya da sekteye uğratan bir etkileme sürecidir. Galtung, yapısal şiddetin önlenebilir bir şey ve insanlığın kendisini gerçekleştirmesinin önünde duran en büyük engel olduğunu belirtmektedir (1975: s.11). Yapısal şiddetin tanımı fakirlik, eşitsizlik ya da yabancılaşma gibi temel toplumsal sorunlar aracılığıyla ifade edilmekte ve salt akıl yoluyla anlaşılabilir. Bunun yanı sıra yapısal şiddet, kişisel şiddet için bir açıklama getirebilmesinden dolayı kişisel şiddetin çözümü, yapısal şiddetin analizi ve deşifre edilmesiyle mümkün olabilmektedir.

Tüm bu tespitlerin yanı sıra şiddet olgusunun varlığı, “agresyon” kavramını da beraberinde getirmektedir. Her ne kadar gündelik yaşamda ya da kamusal alanda agresyon ve şiddet kavramları genellikle birbirinin yerine kullanılsa da her iki kavramın birbirinden ayrı tanımlanma gerekliliği bulunmaktadır (Schubarth, 2000: s.11; Micus-Loos, 2002: s.21).

Genel bir ifade ile agresyon, insanın yaralanmasını hedefleyen bir davranış olarak tanımlanmaktadır. Söz konusu davranış bir saldırı, davranışın temelinde yatan niyet ise saldırganlık olarak kavramsallaştırılmaktadır. Kesin ya da sözsüz tehdit içeren ve yaralanmayı, suistimal edilmeyi ya da şantajı içeren tüm davranışlar geleneksel olarak “fiziksel agresyon” adı altında tanımlanmakta ve şiddet kavramının da agresyon

kavramının bir alt kategorisi olduğu belirtilmektedir. (Hurrelmann ve Palentien, 1995: s.15). Bu bağlamda agresyon, özünde zarar verme niyetini taşıyan bir şiddet eğilimi olarak görülmektedir.

Saldırganlık ve şiddet, genellikle bir engelleme sonucu ortaya çıkmaktadır. Çünkü birey, kendini gerçekleştirme ya da geliştirme konusunda kısıtlı olanaklara sahip olduğu toplumlarda engellenmekte, bunun sonucunda ise şiddete ya da saldırganlığa başvurma olasılığı artmaktadır. Bu bağlamda baskı ile karşılaşan ve yaratıcılığının önü kapatılan bireyin, kendini kanıtlayıcı tek yol olarak şiddete başvurusu olağan bir duruma dönüşmektedir (Tezcan, 1996: s.107). Saldırganlık dürtüsünden gelişen şiddet, bir davranış olarak toplumsallaşma süreci içinde öğrenilmektedir. Kişinin toplumsal davranışlarının kökeni küçüklükte öğrenilen programlar tarafından kontrol edilmektedir. Diğer kişilerin davranışlarını gözlemleyen çocuk, olayların gidişatını bir takım zihinsel şemalarla kodlamaktadır. Söz konusu zihinsel şemalar, çevrede ortaya çıkan olayların davranış biçimlerini içermekte ve hafızaya kaydedilmektedir. Benzer şartların oluşmasıyla birlikte daha önce gözlemlenip kaydedilen şemalar çağrışım yoluyla benzer durumlarda benzer davranışların sergilenmesine yol açmaktadır. Söz konusu şemaların kullanımından sonra çocuk göstereceği davranışın, içselleştirdiği normlara ve edindiği tecrübelerle uygunluğunu değerlendirmekte ve ona göre bir davranış sergilemektedir. Dolayısıyla bir agresyon sonucu şiddet davranışının olumlu neticeler getirdiğini ya da bir çözüm yolu olduğunu öğrenen çocuk, benzer durumlarda bu davranış modelini kullanma olasılığını da yükseltmiş olmaktadır (Eron, 1994: s.9).

Toplumsallaşma sürecinde bireyin aile, **çevre** ya da medya aracılığıyla aktarılan **şiddeti** günlük hayatında bir davranış biçimi olarak nasıl yerleştirebileceği, medya ve **şiddet üzerinde** yapılan **çalışmalar** için **önemli** bir sorunsal olarak yer almaktadır. Medyanın **şiddeti** ve **şiddetin** getirdiği sonuçların neler olabileceğini yansıtan biçimleri, gelecek nesillerin **şiddete** dair bilincini oluşturma ve böylelikle de gelecekteki toplum yapılarının **şiddete** yaklaşımda değişimini/dönüşümünü sağlayabilme potansiyelini içinde barındırmaktadır.

2. Medyada Şiddet

Medya, özellikle televizyon ve internet, günümüzde bireylerin boş zaman aktivitelerini büyük ölçüde şekillendirirken, toplumların ekonomik, kültürel, sosyal ve siyasi yaşamlarının da önemli bir parçasını oluşturmaktadır.

Kitle iletişim araçlarının ilk yıllarda öncelikli olan bilgilendirme ve haber verme işlevi günümüzde giderek izleyiciyi eğlendirme işlevine dönüşmüştür. Eğlence anlayışı içinde kurgusal yapıların heyecan verici, gerçek üstü ve bol aksiyonlu içeriklerin izler kitle tarafından büyük bir ilgiyle karşılandığı ortaya çıkmış, dolayısıyla program yapımcıları, medya içeriklerinde şiddet unsurlarını daha yoğun kullanmaya başlamışlardır (KIM Araştırma Raporu, 2009).

Literatürde "medya şiddeti" sıklıkla tartışılan bir konu olmakla birlikte bilim dünyası, medya şiddetinin bireyin şiddet eğilim düzeyini ne şekilde etkilediği sorusunun halen cevabını aramaktadır. Zira „medyaya yansıyan haliyle şiddet, yirminci yüzyılın şahit olduğu şiddetten ayrı olarak „anlık“ bir şiddet değil, „sürekliliği“ olan bir şiddettir (Şirin,

2011: s.169).

Sigmund Freud'un güdü teorisinin öne sürdüğü savdan hareketle, insanın içinde onu saldırganlığa iten bir enerji bulunmakta ve bunun davranışa dönüşmeden bertaraf edilmesi gerekmektedir. Dolayısıyla medyada yer alan şiddet, izleyicinin saldırganlık enerjisini düşürerek şiddet eğilimini yok etmesine neden olmaktadır. Böylece izleyici için medyadaki şiddet temsilleri psikolojik arınma işlevi görmektedir ve içindeki saldırganlık enerjisini boşaltabilmek için bir sibop oluşturmaktadır. Freud'un içgüdü teorisine dayandırılan bu kuramsal çıkış noktasına bir başka perspektif daha dayandırılmaktadır. İnhibisyon Kuramı olarak adlandırılan bu perspektifte, medyada yer alan şiddet temsillerinin tüketilmesi, kişide agresyon enerjisini yok etmemekte, tam aksine, onda bir korku oluşmasına neden olmaktadır. Bu korku duygusu kişinin kendi saldırganlığını baskılamasına yol açarak şiddet davranışına engel olacağı varsayılmaktadır.

Ancak stimülasyon kuramına göre, şiddet temsilleri bir sibop işlevi görmemekte, tam aksine, izleyicinin ve medya kullanıcısının saldırganlık düzeyini yükselterek onların şiddet eğilimini arttırmaktadır. Bilimsel araştırmalar bu kuramın bazı yönlerini onaylamıştır, ancak bazı örneklerde görüldüğü gibi (erotik film ya da spor müsabakası) şiddet içermeyen medya ürünlerinin de kişisel saldırganlık seviyesini yükseltebileceği tespiti göz ardı edilmemelidir (Berkowitz, 1970).

Comstock'un televizyonun bireysel davranışlar üzerindeki etkileri modelinden yola çıkıldığında ise televizyon, belli girdiler sağlayan ve bu girdilerin (görüntü, ses, efekt, kurgu, anlatı yapısı) uyarıcılık düzeyinin yüksek ve gerçek hayata uyarlanabilir olması durumunda, bireyin şiddete eğilimini ve suça ilişkin algısını diğer faktörlerin yanında (genetik kodlar, çevresel faktörler) etkileyen bir araç olarak yer almaktadır.

Medyada şiddet temsillerinin sürekliliğinin izler kitle üzerinde bir duyarsızlaşma yarattığı savı da bilimsel araştırmaların ileri sürdüğü temel varsayımlardan biri olmaktadır. Sürekli karşılaşılan ve yüzleşilen şiddet sonucunda izleyici bir süre sonra bu duruma alışabilmekte ve şiddet davranışlarına karşı duyarsızlaşabilmektedir. Söz konusu süre içinde şiddet gündelik bir şeymiş gibi algılanmaktadır ve sorunlar karşısında bir çözüm yolu olarak kabul edilebilmektedir. Medya ürünlerinde yer alan şiddet davranışlarının sonuçları gösterilmediği zaman, izleyicide şiddet davranışlarına karşı bir duyarsızlaşma, onu ciddiye almama ya da şiddeti basitleştirme gibi bir eğilim olduğu söylenebilmektedir. Ancak unutulmamalıdır ki, her kişi izlediği veya tükettiği medya ürününden aynı derecede etkilenmemektedir ve her şiddet ögesi onu tüketende saldırganlık düzeyini arttırmamaktadır (Krahé, 2001: s.96).

Kunczik'e göre birçok medya araştırması, salt kişisel şiddet olgularını incelemektedir (1993: s.102). Söz konusu araştırmalar, genellikle kısa süreli araştırmalardır ve burada medyada yer alan şiddet temsilleri aracılığıyla zaten saldırgan bir kişiliğe sahip bireylerde saldırganlık düzeylerinin yükseldiği ve onların da bu sebeple şiddet içerikli medya ürünlerini tüketmeyi tercih ettikleri belirtilmektedir. Ancak burada şöyle bir sorun ortaya konmalıdır: şiddet içerikli medya ürünlerinin yoğun düzeyde kullanımı sosyal izolasyon ya da ilgi yoksunluğundan da kaynaklanabilmekte ve böylesi bir durumda bireyin medyadan elde ettiği şiddet tüketiminin, derinlerde yatan sosyal sorunları görünür kılan bir gösterge olarak da anlaşılabilmesi mümkün olmaktadır.

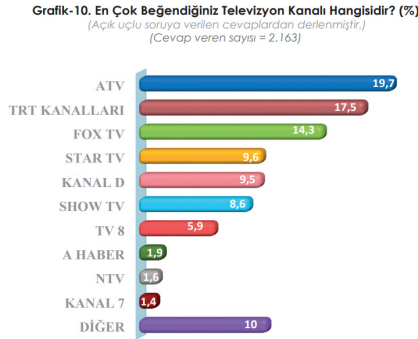
Bütün bu tespitler çerçevesinde günümüzde medya şiddeti üzerine gerçekleştirilen etki araştırmalarında hâkim olan görüş, medyada yer alan şiddet içeriklerinin tüketiminin bireyi barışçıl bir yapıya yöneltmediği yönündedir. Medyada yer alan şiddetin çocuklar üzerindeki etkisinin daha fazla olduğu, ancak çocukların bilişsel zekâ düzeyinin artması ve olgunlaşmasıyla birlikte bu şiddetin etkisinin de giderek azaldığı vurgulanmaktadır. Dolayısıyla da medyadaki şiddetin etkilerini bertaraf edebilmenin yolu, küçük yaşlardan itibaren analiz edebilen, medya ürünlerini değerlendirebilen ve eleştirebilen zihinlerin oluşmasında katkı sağlayacak bir medya eğitimden geçmektedir.

3. Araştırmanın Amacı

Günümüz televizyon dizilerinde şiddet içerikli görüntülerin kanallarda sıklıkla yer aldığı görülmektedir. Bu çalışmada amaç, izlenilirlik açısından geniş bir kitleye ulaşmaya devam eden televizyon dizilerinin fragmanlarında yer alan şiddet öğelerinin nasıl kurgulandığını, şiddetin kadın ya da erkek üzerinden nasıl temsil edildiğini saptamaktır. Televizyon dizileri gerek süre gerek devamlılık açısından uzun soluklu bir yapıya sahip olduğu için dizilerde kurgulanan evrenler ve karakterler izleyici için sürekli takip edilen ve konuşulan bir alan haline gelmektedir. Bu bağlamda bir hafta boyunca kanalda yayın gününe kadar belli aralıklarla tekrar edilen dizi fragmanları, kurguyu kullanma biçimleri, ses ve görüntü eşlemesi açısından oldukça etkili anlatılardır. Bu noktada özellikle son dönem dizilerde şiddet öğesinin dizi içerisindeki kullanım sıklığı ve kullanım biçimi fragmanlarda oldukça dikkat çekmektedir. Şiddet içeren sahnelerin kurgusu, ses ve diyaloglarla desteklenme biçimi, müzik kullanımı bu sahnelerin dramatik etkisini arttırmakla birlikte, şiddetin de izlenebilirliğini sağlayabilmektedir. Bu çalışmada büyük bir izler kitle tarafından takip edilen yerli dizilerin fragmanlarında yer alan şiddet içeriklerinin türü, şiddeti uygulayan ve şiddet uygulananın cinsiyet bazındaki dağılımları ve şiddet eyleminde başvurulan öğelerin neler olduğu tespit edilerek şiddetin fragmanlarla izleyiciye nasıl aktarıldığı ortaya konulmaktadır.

4. Araştırmanın Evreni ve Örneklem Grubu

Son yıllarda Türk televizyonlarında ulusal kanalda yayınlanan yerli dizi yapımlarının sayısındaki artış açıkça görülmektedir. Dizilerde ki bu sayısal artış dizi içeriklerinin nasıl bir anlatıya sahip olduğu ve şiddetin dizilerde nasıl kurgulandığı sorusunu da beraberinde getirmektedir. Bu noktadan hareketle araştırma evreninde Türk televizyon kanallarında yayınlanan televizyon dizilerinin fragmanları yer almaktadır. Dizi fragmanlarının her bölümün bir anlamda vitrini olduğu düşünüldüğünde içeriğe ilişkin pek çok veriyi taşıdığı görülmektedir. Buna bağlı olarak bu çalışma içerisinde ulusal kanallarda yayınlanan televizyon dizilerinin fragmanları türsel bir kategori sınırlamasına gidilmeden araştırma kapsamına dahil edilmiştir. Ancak kanalların ve bu kanallarda yayınlanan dizilerin sayısal çokluğu araştırmanın sınırlılığını oluşturmaktadır. Bu nedenle dijital platformda yayın yapan kanallar araştırma kapsamının dışında kalmaktadır. Bu bağlamda RTÜK tarafından 2018 yılında yapılan "Televizyon İzleme Eğilimleri Araştırması" raporuna göre izlenme oranı yüksek olan ve ulusal yayın yapan televizyon kanalları arasındaki ilk 6 kanalda yayınlanan tüm dizilerin fragmanları araştırmanın örneklemi oluşturmaktadır.

Tablo1: RTÜK -Televizyon İzleme Eğilimleri Araştırması - 2018

Kaynak: RTÜK, 2018: s.52

Gün içinde farklı kuşaklarda yayınlanan gündüz dizileri ve gece kuşağında yer alan dizi tekrarları söz konusu olduğundan daha fazla izleyiciye ulaşan “prime time” yayın kuşağındaki diziler örneklem kapsamına dahil edilmiştir. RTÜK tarafından 2018 yılında yapılan araştırma raporuna göre elde edilen veriler doğrultusunda “Hafta içi televizyon izlemenin en yoğun olduğu saat dilimleri sırasıyla 18:00- 21:00 (%75,7) ve 21:01-24:00 (% 65,1)’dir. İzleyicilerin büyük bir kısmını kapsayan bu saat dilimi RTÜK Yayıncılık Terminolojisi Sözlüğü tanımına göre, Prime Time (Altın Saatler) olarak adlandırılan, izlenme oranının en yüksek olduğu zaman dilimidir” (RTÜK, 2018: s.39). Bu çerçeveden yola çıkarak “2018-2019” yayın dönemi içerisinde bu kanallarda “prime time” diliminde yayınlanan dizilerin sezon sonu fragmanları araştırmanın örneklem grubunu oluşturmaktadır. Dizilerin sezon sonu fragmanlarının bir sonraki yayın dönemi için izleyiciyi diziye bağlı tutma, merak ögesini artırma ve akılda kalma açısından daha etkin olduğunun düşünülmesi, bu fragmanların tercih edilmesinde belirleyici bir faktör olmuştur.

Araştırmanın örneklem grubu aşağıdaki tablo içerisinde yer almaktadır.

Tablo 2: Araştırma Kapsamına Alınan Kanallar, Diziler ve Yayın Günleri

ULUSAL KANAL	2018-2019 Yayın Dönemi İçerisinde 5 Ulusal Kanalda Yayınlanan Dizilerin Haftalık Dağılımı						
	Pazartesi	Salı	Çarşamba	Perşembe	Cuma	Cumartesi	Pazar
ATV	-	Eşkiya Dünyaya Hükümdar Olmaz	Sen Anlat Karadeniz	Bir Zamanlar Çukurova	Hercai	-	-
STAR	Söz	Ufak Tefek Cinayetler	Kuzgun	Avlu	İstanbul Gelin	Erkenci Kuş	Kardeş Çocukları
KANAL D	Zalim İstanbul	Leke	-	-	Arka Sokaklar	İkizler Memocan	-
TRT 1	Vuslat	Halka	Diriliş Ertuğrul	Tek Yürek	Payitaht Abdülhamit	Kalk Gide- lim	Elimi Bırakma

SHOW	Çukur	-	-	Çarpışma	Gülperi	Yeni Gelin	Kalp Atışı
FOX TV	Yasak Elma	Kadın	-	-	Bizim Hikaye	Bir Aile Hikâyesi	Savaşçı

5. Araştırmanın Yöntemi

Çalışma içerisinde örneklem grubuna dahil olan dizi fragmanlarında şiddetin nasıl sunulduğu, görsel ve işitsel olarak kurgusal yapıyla nasıl desteklendiği, niteliksel içerik analizi yöntemiyle incelenmektedir. Şiddet içeren görüntülerin analizinde kullanılmak üzere kategori bazında belli sınıflandırmalar yapılarak her dizi fragmanında bu kategoriler tek tek kodlanmakta ve şiddetin fragmanlardaki sunum biçimi ortaya çıkarılmaya çalışılmaktadır.

Kategorik olarak belirlenen temel sınıflandırmalar şu şekilde yer almaktadır.

1. Şiddetin Türü.
 - a. Fiziksel Şiddet
 - b. Psikolojik şiddet
 - c. Sözel Şiddet

Kuramsal kısımda da belirtildiği gibi şiddet, ortaya çıkış türüne, şiddeti uygulayan ve şiddet uygulanan kişiye göre çok sayıda kategori içinde tanımlanabilmektedir. Bu çalışma içerisinde ele alınan şiddet türleri “fiziksel”, “psikolojik” ve “sözel” şiddet ile sınırlandırılmaktadır. Fiziksel şiddet kişinin bedenen yaralanmasına ya da ölümüne yol açabilmekteyken, sözel şiddet ve psikolojik şiddet, kişinin ruhen yıpranmasına yol açmaktadır. Alay etme, baskı kurmaya çalışma, bağırma, küçük düşürme vb. durumlar kişinin fiziksel bir şiddet eylemine maruz kalmadan psikolojik olarak zarar gördüğü davranışları içermektedir.

2. Şiddeti uygulayanın /Şiddet uygulananın Cinsiyet Bazında Dağılımı
 - a.Kadın
 - b.Erkek

Fragmanlarda şiddetin kimin tarafından kime uygulandığı sınıflandırılmıştır. Kadın karakterlerin mi, yoksa erkek karakterlerin mi şiddet eylemi ile daha çok gösterildiği ve daha çok şiddet gören tarafın kim olduğu araştırmanın çıkış noktasındaki önemli sorulardan biri olarak yer almaktadır.

- 3.Şiddetin Eyleminde Kullanılan Öğeler
 - a. Nesne
 - b. Beden kullanımı
 - c. Diğer

Fragmanlarda şiddet eyleminin gerçekleştirilmesinde kullanılan öğeler üç kategori bazında ele alınmaktadır. Silah, tüfek, bıçak gibi kesici ve yaralayıcı aletlerin kullanımı “nesne” kategorisinde; tokat, itme ya da vurma gibi şiddet eyleminin gerçekleştirilmesi

“beden kullanımı” kategorisinde kodlanmaktadır. Yangın, deprem gibi doğal felakete ilişkin görüntüler de “diğer” kategorisi içerisinde yer almaktadır. Tabloda yer alan kategorilerde yapılan kodlamalarda şiddetin varlığı “√” sembolü ile şiddetin olmadığı durumlar ise “x” sembolü ile gösterilmektedir. Tüm bu sınıflandırmalar doğrultusunda görsel ve işitsel olarak şiddet içeren sahnelerin kurgusal yapısında şiddet sunumlarına ilişkin elde edilen tüm veriler niteliksel olarak yorumlanarak değerlendirilmektedir.

6. Araştırma Kapsamına Alınan Dizilerin Jenerik Süreleri ve Şiddet Temsiline İlişkin İçerik Analizi

Tablo 3: Dizilerin Jenerik Süreleri ve Şiddete İlişkin Verilerin Kodlanması

Dizi/Fragman Süresi	Şiddetin Türü			Şiddeti Uygulayan/ Şiddet Uygulanan				Şiddetin Uygulanmasında Kullanılan Öğeler		
	Fiziksel	Psikolojik	Sözel	K / E		K / E		Nesne	Beden	Diğer
Kanal D										
Zalim İstanbul (1'07")	√	√	√	√	x	√	√	x	√	x
Arka Sokaklar (1'02")	√	x	x	√	x	√	√	√	x	x
Leke (1'05")	√	√	√	√	√	√	√	√	√	x
İkizler Memocan (0'45")	x	x	x	x	X	x	x	x	x	x
ATV										
Eşkiya Dünyaya Hükümdar Olmaz(0'56")	√	√	√	x	√	x	√	√	x	x
Hercai (0'55")	√	x	√	√	√	√	x	√	x	x
Sen Anlat Karadeniz (0'40")	x	x	√	x	√	√	x	x	x	√
Bir Zamanlar Çukurova (1'00")	√	√	√	√	√	√	√	√	√	x
STAR TV										
Söz (0'45")	√	x	√	x	√	x	√	√	x	x
Kuzgun (0'43")	√	√	x	X	√	√	√	√	√	x

Ufak Tefek Cinayetler (0'48")	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Avlu (0'52")	√	√	√	√	x	√	x	x	√	x
İstanbul Gelin (1'24")	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Erkenci Kuş (0'52")	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Kardeş Çocukları (0'54")	x	√	x	x	x	√	√	x	x	x
TRT 1										
Vuslat (0'48")	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Halka (1'06")	√	√	x	x	√	x	√	√	√	x
Diriliş Ertuğrul (0'43")	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Tek Yürek (0'56")	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Payitaht Abdülhamit (0'44")	√	x	x	√	√	√	√	√	√	x
Kalk Gidelim (0'41")	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Elimi Bırakma (0'46")	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x

Dizi/Fragman Süresi	Şiddetin Türü			Şiddeti Uygulayan/Şiddet Uygulanan				Şiddetin İcrasında Kullanılan Öğeler		
	Fiziksel	Psikolojik	Sözel	K	E	K	E	Nesne	Beden	Diğer
SHOW TV										
Çukur (0'47")	√	√	√	x	√	x	√	√	√	√
Çarpışma (0'59")	√	√	√	x	√	√	√	√	√	x
Gülperi (1'05")	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Yeni Gelin (0'56")	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Kalp Atışı (1'00")	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
FOX TV										
Yasak Elma (0'55")	√	x	√	√	x	√	x	√	x	x

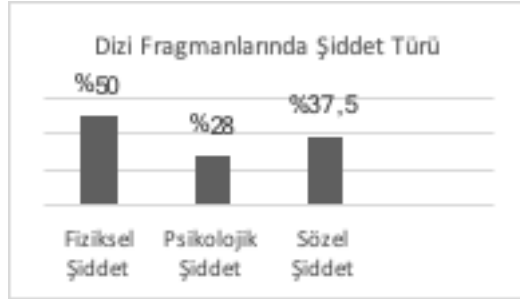
Kadın(0'56")	√	x	√	√	√	√	√	x	√	x
Bizim Hikaye (1'13")	√	x	x	√	√	√	x	√	√	x
Bir Aile Hikayesi (0'43")	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x

7. Araştırmanın Değerlendirilmesi

Araştırmanın örneklem grubuna dahil edilen toplam 32 dizi fragmanından 12 fragmanda şiddet içerikli görüntülere ilişkin kodlama yapılamamıştır. Bunun temelinde bazı dizilerin türsel yapısı (romantik komedi, eğlence) etkili olmaktadır.

Ayrıca araştırma örneğine dahil olan bazı dizilerin fragmanları, dizilerin final bölümüne aittir. Bu bölümlerin izleyicide katharsisi sağlayacak klasik "mutlu son" anlayışı içerisinde kurgulandığı ve daha sonraki bölümlerin izlenmesi için çengel atma kaygısı taşımadığı düşünüldüğünde ilgi çekicilik için şiddet içerikli görüntülere gerek duyulmadığı söylenebilmektedir. Kategorik olarak yapılan sınıflandırma sonucunda elde edilen bulgulara bakıldığında fragmanlarda yer alan şiddet türünün ağırlıklı olarak "fiziksel şiddet" olduğu saptanmaktadır. İnceleme kapsamına alınan toplam 32 dizi fragmanında 16 fiziksel, 9 psikolojik ve 12 sözel şiddet türünün mevcut olduğu tespit edilmiştir. Oransal olarak hesaplandığında fragmanlarda %50'lik oranda fiziksel şiddet, %28 oranında psikolojik şiddet ve %37.5 oranında sözel şiddet yer almaktadır.

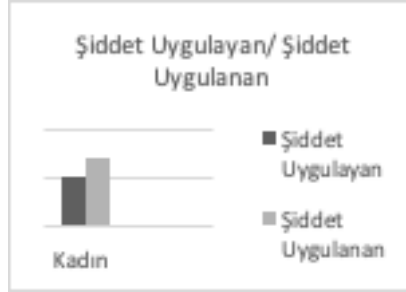
Tablo 4: Dizi Fragmanlarında Şiddetin Türü

Elde edilen sayısal veriler doğrultusunda, dizi fragmanlarında fiziksel şiddet türünün daha fazla yer alması kuramsal kısımda bahsedilen şiddetin daha çok dar anlamdaki tanımıyla ifade edildiği savı ile örtüşmektedir. Bir diğer ifade ile bedensel tahribatın (yumruk atma, darp etme, kavga, itme) fragmanlarda sıklıkla kullanıldığı görülmektedir. Dizinin senaryosu ve ana karakterlerine bağlı olarak fiziksel şiddeti uygulayanların kadın ya da erkek olarak farklılık gösterdiği, ancak erkeklerin bu şiddet türünü uygulamada daha ön planda yer aldığı görülmektedir. Fiziksel şiddet sonrasında, ikincil olarak sözel şiddetin %37.5'lik dilimde yer aldığı saptanmaktadır. Sözel şiddet kullanımında ise; tehdit, baskı altına alma, hakaret, bağırma gibi unsurlar kullanılmaktadır. Bu şiddet

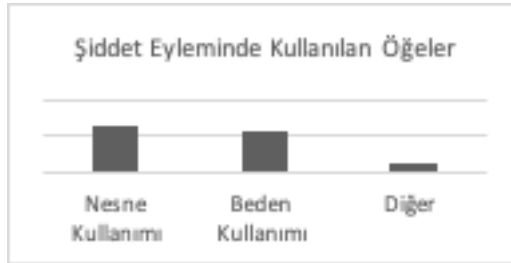
türünün ise sıklıkla dizilerdeki kadın karakter üzerinden aktarıldığı görülmektedir. %28'lik oranda temsil edilen psikolojik şiddet türü ise diğer türlere göre fragmanlarda daha az yer almaktadır. Bunun sebebinin, psikolojik şiddetin tespitinin zor olmasından, ayrıca psikolojik şiddetin gösterilebilmesi için gerekli olan sürenin fragmanların yapısal özellikleriyle (süre) örtüşmemesinden kaynaklandığı söylenebilmektedir. Çünkü psikolojik şiddet daha uzun süreli bir işleyiş gerektirmektedir. Ancak fragmanlar sıklıkla daha kısa görüntülerin kullanıldığı ve paralel kurguyla işleyen kısa süreli yapılarıdır.

Tablo 5: Dizi Fragmanlarında Şiddeti Uygulayanların ve Şiddet Uygulananların Cinsiyet Bazında Dağılımı

Şiddetin kim tarafından, kime uygulandığı araştırmamızın bir başka sorusunu oluşturmaktadır. Elde edilen veriler bazında dizi fragmanlarında erkeklerin şiddet eylemini daha çok uyguladıkları ancak şiddet gören tarafların erkek ve kadın temsilleri bazında farklılık göstermediği saptanmaktadır. Buna bağlı olarak bazı dizi senaryolarının kadın karakterler (Avlu, Kadın) üzerinden kurgulanıyor olması, verilerde kadınların şiddet eylemini uygulayan ve şiddet eylemi uygulanan karakterler olarak sayısını artırmaktadır. Çukur, Eşkiya Dünyaya Hükümdar Olmaz gibi dizilerin ise erkek egemen söylem üzerinden veriliyor olması bu dizilerin fragmanlarında şiddet uygulayan ve uygulananlara dair temsillerin yoğunlukla erkek karakterler üzerinden olmasını açıklamaktadır. Kadınlar bu tür dizilerde daha çok duygusal evrenle ilişkilendirilmekte ve fragmanlarda daha az yer almaktadır. Buna ek olarak araştırmamızda şiddetin uygulayıcısı olarak cinsiyet temsillerine bakıldığında, incelenen fragmanlarda herhangi bir sorun karşısında erkeklerin daha çok fiziksel güce bağlı şiddete, kadınların ise fiziksel şiddetten ziyade hem sözel hem de psikolojik şiddete başvurdukları söylenebilmektedir.

Tablo 6: Şiddet Eyleminde Kullanılan Öğeler

Araştırmamızın son sorusunu oluşturan şiddetin eyleminde kullanılan öğelere

bakıldığında, beden kullanımı ve nesne kullanımının birbirine yakın oranlarda yer aldığı saptanmaktadır. Kundaklama sonucu ortaya çıkan yangın ya da şiddet eylemine yol açan nedenin belli olmadığı durumlar diğer kategorisinde kodlanmıştır. Şiddetin eyleminde yumruk atma, tekmeleme, tokat gibi beden kullanımını gerektiren şiddet eylemleri daha çok erkekler tarafından gerçekleştirilmektedir. Kadınların şiddetin eyleminde beden kullanımı en çok Avlu dizisinin fragmanında gözlemlenmektedir. Dizi kadın mahkûmların yer aldığı bir hapishanede geçmekte ve iktidar ilişkilerindeki var olma savaşlarını şiddet üzerinden yapılandırmaktadır. Genellikle erkeklerle ilişkilendirilen fiziksel şiddet gösterimleri bu dizide kadın karakterler tarafından gerçekleştirilmektedir. Son derece düzeyi yüksek şiddet görüntülerini içeren dizi fragmanı kullandığı klasik müzik ve müziğe uygun kurgu ritmi aracılığıyla şiddeti estetize etmeye çalışmaktadır. Buradaki estetize edilmiş şiddet izleyici için bir haz ve merak ögesi haline dönüşebilmekte ve bu durum dizinin izlenilirlik oranında artışa yol açabilmektedir. Şiddetin eyleminde en çok kullanılan nesnelere; silah, tüfek, bıçak olarak gözlemlenmektedir. Özellikle fragmanlarda erkekler tarafından kullanılan bu nesnelere, yakın planda, net ve uzun süreli olarak gösterilmektedir. Söz konusu nesnelere aracılığıyla görüntülerde yer alan şiddetin dozu artırılarak diziye yönelik heyecan ve ilgi düzeyi yükseltilmektedir. Özellikle prime time gibi her kesimden izleyicinin ekran başında olduğu bu saatlerde bu tür sahnelerin çokluğu toplumsal yaşam için bir sorun oluşturabilme tehlikesini barındırmaktadır. Çünkü bu tür şiddet eylemlerinde şiddeti uygulayan kişinin karşılaşacağı olası yaptırımlar (ceza süreci) gösterilmediğinden şiddetin yol açacağı sonuçlar caydırıcı olmaktan uzaklaşmaktadır. Diğer kategorisinde kodlanan yangın, yıkım, doğal afetlere araştırma kapsamına alınan örneklem grubunda az sayıda rastlanmaktadır. Bu durumun hem senaryo yapısına hem de fiziksel şiddetin daha fazla kullanımına bağlı olarak fragmanlarda daha az görüldüğünü söylemek mümkündür.

Sonuç

Televizyon yayıncılığının ilk dönemlerinde televizyonun bilgilendirme, haber verme ve eğitim işlevi tecimsel kanalların ortaya çıkması ile birlikte büyük bir dönüşüme uğramıştır. Kanalların yayın hayatına devam edebilmesi için izlenebilirlik düzeylerinin yüksek olma kaygısı, program içeriklerinin izleyici için merak uyandırıcı ve ilgi çekici şekilde kurgulanmasını beraberinde getirmiştir. Bu ilgi çekicilik ve merak ögesi de pek çok yapımcı tarafından şiddetle özdeşleştirilmiş ve yayın saatine bakılmaksızın içeriklerin şiddet unsurlarını barındıran görüntülerle doldurulmasına yol açmıştır. Kurgusal programların yanı sıra, haberlerin, açık oturumların, yarışma programlarının da bu tür şiddet içeren görüntülere yer veriyor olması şiddetin bir araç olarak izlenme oranını arttırdığının bir göstergesidir. Söz konusu programların yanı sıra, gerçek yaşam hikâyelerine göndermelerde bulunan televizyon dizileri, anlatı yapıları ve süreklilikleri bakımından izleyici için ilgi çekici bir türdür. Bunun temelinde dizilerin gerçeklik etkisini verirken dış dünya ile doğrudan bağlantı kurarak değil izleyiciye doğrudan katılım hazzı sağlayan formatlar olmaları yatmaktadır. Bu formatın en temel unsurları olan karakterlerin olaylar karşısında karar verme sürecinde başvurdukları davranış biçimleri, sorun çözme yolları, tavır ve tutumları özellikle çocuklar için bir

rol modeli oluşturmakta ve özdeşleşmeye imkan tanımaktadır. Böylece izleyicinin kurmaca içerisindeki gerçekliğe olan inancı artırılmaktadır. Bu noktada özellikle şiddetin bir çözüm yolu olarak sunulması ve meşrulaştırılması ya da mizah içeren sahne ve diyaloglarla desteklenmesi ciddi anlamsal kaymalara yol açmakta ve şiddet gerçek (zarar verme, cezalandırılma) yapısından uzaklaşmaktadır. Bu uzaklaşma durumu izleyici için şiddetin kabullenilebilir ve uygulanabilir bir yapıya dönüşme tehlikesini içinde barındırmaktadır.

Televizyonun araçsal doğası gereği yakın çekim karakterlerin duygu aktarımında en çok tercih edilen plan türüdür. Dizi fragmanlarında şiddet içeren sahnelerin teknik kodlarla olan ilişkisine bakıldığında ise, yakın plan kullanımının daha yoğun olduğu görülmektedir. Fiziksel, psikolojik ya da sözel şiddet kullanılan sahnelerde yakın plan kullanımının etkisiyle şiddet daha dikkat çekici hale gelmekte ve sahnenin dramatik etkisini yükseltmektedir. Ses ve görüntü eşlemesi açısından bakıldığında yüksek ses kullanımı, görüntüye eşlik eden sesin zaman zaman farklılık göstermesi, dizinin bir sonraki bölümü için merak ögesini arttırmaktadır. Fragmanlarda dikkat çeken bir diğer unsur, görüntülerde açık şiddetin olmadığı sahnelerde üst ses aracılığıyla psikolojik gerilimin sağlanması ve izleyicinin zihninde şiddet olgusuna çağrışım yapmasıdır. Özellikle araştırmanın örneklem grubunu oluşturan her dizinin fragmanında müzik kullanımının yer aldığı görülmektedir. Diyalogların yanı sıra kullanılan müzikle, şiddet içeriklerinin dozu daha da yükselmektedir. Sıklıkla müzik ve şiddet görüntüleri arasındaki ilişki ritimsel olarak aynıdır. Şiddet içerikleri yoğunlaştığında müzik de ritim olarak artmakta ve duygusal olarak sahnenin etki düzeyini yükseltmektedir. Örneğin Avlu dizisinin fragmanında şiddetin son derece yoğun kullanıldığı sahnelerde, klasik müzik gibi rahatlatıcı etkisi olan bir müzik kullanımı, izleyen kişiyi son derece rahatsız edecek sahneleri müzik aracılığıyla izlenebilir hale getirmekte ve daha önce değinildiği gibi şiddetin gerçek anlamından kopmasına yol açmaktadır. Dikkat çeken bir başka konu, dizi fragmanlarının günün herhangi bir saatinde farklı program türleri arasında yayınlanabiliyor olmasıdır. Bu tür şiddet içeriklerinin televizyon karşısında olan genç ve çocuklar için her an karşılaşılabilecek görüntüler olması konunun önemini arttırmaktadır. Çocuklar, fragmanlar yoluyla bu görüntülerle sık sık karşılaşabilmekte ve fragmanlar bir hafta boyunca dizinin yayın gününe kadar süreklilik gösterdiği için sahnelerin akılda kalıcılığı artmaktadır. Bu tür şiddet görüntüleri her yaşta izleyiciyi etkileyebileceği gibi özellikle öğrenme süreci içinde olan çocuklar için şiddete dayalı davranış biçimleri ve rol modelleri oluşturabilmektedir. Bu sebeple televizyon ekranlarından yansıyan şiddet görüntüleri ve anlatılarının aile ve eğitimciler tarafından çocuklarla birlikte şiddetin doğurabileceği olumsuz sonuçlar üzerine tartışmaları önem teşkil etmektedir. Şiddet içerikli sahnelerin çocuklarda uyandırdığı duyguların neler olduğu, buna benzer bir durumla karşılaştıklarında sorunun çözümüne ilişkin nasıl bir yol üretebilecekleri ve şiddetin sorunları çözmeye geçerli bir çözüm yolu olamayacağı gibi hususlarda onlarla yüz yüze iletişim kurmak, televizyondan yansıyan şiddet görüntülerinin irdelenmesinde önemli bir rol oynayacaktır.

KAYNAKÇA

- Berkowitz, L. (1970). "The contagion of Violence. An SAER Mediatonal Analysis of Some Effects of Observed Aggression". Nebraska Symposion on Motivation, Vol. 18, 95-135
- Eron, L. D. (1994). "Theories of aggression: From drives to cognitions". L. R. Huesmann (Ed.), Aggressive behavior: Current perspectives, New York: Plenum Press, 3-11
- Hurrelmann, K. ve Palentien, C. (1995). "Gewalt als "soziale Krankheit" der Gesellschaft.
- Galtung, J. (1975). "Strukturelle Gewalt. Beiträge zur Friedens- und Konfliktforschung", Reinbek bei Hamburg.
- Gerbner, G. (1996). "Chairman Znaimer's Sensual Pagan Torrent", Canadian Journal of Communication, Vol. 21, No.1, s.13-17
- Güleç H., Topaloğlu M., Ünsal D., Altıntaş M.. (2012) „Bir Kısır döngü Olarak Şiddet, Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar“, Current Approaches in Psychiatry 4 (1), s.112- 137
- KIM Araştırma Raporu (2009), "KIM Studie 2008 Kinder und Medien, Computer und İnternet", Medienpaedagogischer Forschungsverbund Südwest, Landesanstalt für Kommunikation Baden-Württemberg (LFK). Stuttgart
- Kocacık F. (2001). "Şiddet Olgusu Üzerine", C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt 2, Sayı 1, s.1-7
- Krahé, B. (2001). "Media violence and aggression", The social psychology of aggression, Psychology Press, Hove
- Kunczik, M. (1993). "Gewalt im Fernsehen", Media Perspektiven 3. Sayı, 98-107
- RTÜK(2018).Televizyon İzleme Eğilimleri Araştırması Raporu <https://www.rtuk.gov.tr/assets/Icerik/AltSiteler/televizyonizlemeegilimleriarastirmasi2018.pdf>. Erişim tarihi: 07.05.2019.
- Selg, H. (2003). "Mediengewalt und ihre Auswirkungen auf Kinder. Stellungnahme zueiner alten Streitfrage und zu angeblich kontroversen Befunden", Rheinhardt-Verlag, München.
- Şirin, M. R. (2011). "Şiddet, Televizyon ve Çocuk Dostu Medya", Çocuk Hakları Medya El Kitabı, İstanbul ;Çocuk Yayınları Vakfı
- Tezcan, M. (1996). "Bir Şiddet Ortamı Olarak Okul", Cogito, Kış-Bahar, Yapı Kredi Yayınları, 6-7.
- Theunert, H. (1996). "Gewalt in den Medien - Gewalt in der Realität. Gesellschaftliche Zusammenhänge und pädagogisches Handeln", München
- Theunert, H. (1996). "Gewalt in den Medien - Gewalt in der Realität. Gesellschaftliche Zusammenhänge und pädagogisches Handeln", München
- Ünsal, A. (1996). "Genişletilmiş Bir Şiddet Tipolojisi", Cogito. sayı 6-7. Kış-Bahar. 29-36.